

**Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
(VVSG)**

**Onderzoeksrapport
Visies uit het globale Zuiden op de duurzame stad**

Eindrapport

South Research

Consulenten:

Søren Stecher-Rasmussen

Luk Raeymaekers

Juli 2023

South Research CVBA - VSO
Leuvenestraat 5/2
B – 3010 Kessel - Lo
Belgium
T + 32 (0)477 58 31
F + 32 (0)16 49 83 19

www.southresearch.be
info@southresearch.be

Inhoudstafel

INLEIDING	2
1. EXECUTIVE SUMMARY.....	3
2. CONTEXT EN DOELSTELLING VAN DE OPDRACHT	6
2.1 DE VVSG EN HET GSK SC.....	6
2.2 DOELSTELLING VAN DE OPDRACHT	6
3. METHODOLOGIE	8
3.1 ALGEMENE BEDENKINGEN	8
3.2 BEPERKINGEN VAN DE METHODOLOGIE	11
4. BEVINDINGEN	12
4.1 CONSTATERINGEN VAN DE PARTNERS OVER HUIDIGE SITUATIE DUURZAME STEDEN	12
4.1.1 HUIDIGE SITUATIE IN STEDEN EN GEMEENTEN	12
4.1.2 LOKAAL BELEID	14
4.1.3 INTERNATIONALE EN BELGISCHE COÖPERATIE ROND DUURZAME STEDEN	16
4.2 VISIES UIT HET ZUIDEN OP DE “IDEALE” DUURZAME STAD	18
4.2.1 SUSTAINABLE CITY-THEMA’S	19
4.2.2 WESTERSE VISIES VERSUS NIET-WESTERSE VISIES OVER DUURZAME STEDEN	20
5. AANBEVELINGEN VANUIT PARTNERS EN VANUIT SOUTH RESEARCH.....	23
5.1 AANBEVELINGEN VANUIT PARTNERS.....	23
5.2 AANBEVELINGEN VANUIT SOUTH RESEARCH.....	23
6. BIJLAGEN	25
6.1 LIJST VAN GEÏNTERVIEWDE EXTERNE EXPERTEN	25
6.2 BIBLIOGRAFIE.....	26

INLEIDING

Dit document bevat het onderzoeksrapport uitgevoerd door Søren Stecher-Rasmussen en Luk Raeymaekers van South Research rond “Alternatieve visies op de duurzame stad” in de context van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader (GSK) Sustainable Cities (SC) en haar partners in het globale Zuiden, in opdracht van de VVSG.

Het document bestaat uit de volgende hoofdstukken:

- Executive summary
- Context en doelstelling van de opdracht
- Methodologie
- Bevindingen
- Noden partners en aanbevelingen
- Bijlagen

1. EXECUTIVE SUMMARY

Korte beschrijving van de opdracht

Het Gemeenschappelijk Strategisch Kader “Sustainable Cities” (GSK SC) is een platform waarbinnen de leden samenwerken om de “duurzame stad” (duurzaamheid op ecologisch, economisch, sociaal, en politiek niveau) te versterken via internationale samenwerking. Het GSK SC werd begin 2022 opgestart in het kader van een subsidieprogramma gefinancierd door de DGD (Directie-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp). Het GSK SC op dit moment 5 actieve leden:

- VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) – de trekker van het platform
- UVCW (Union des Villes et Communes de Wallonie)
- Brulocalis (Vereniging van de Stad en de Gemeenten van Brussel)
- Echos Communication (NGO)
- Rikolto (NGO)

De voornaamste doelstelling van deze opdracht bestond erin om een duidelijk beeld te krijgen van enerzijds de visies van de partners van de 5 leden van het GSK SC rond het concept van “duurzame stad” (de zgn. visies van het globale Zuiden) en anderzijds de noden en verwachtingen van die partners om hun visies op een duurzame stad in hun specifieke contexten te kunnen realiseren. De onderzoeksresultaten zouden het GSK SC moeten toestaan om haar werking beter af te stemmen op zowel de visies als de noden en verwachtingen van de partners in het globale Zuiden, m.n. met het oog op het herschrijven / op punt stellen van het GSK SC, voorzien voor het najaar van 2025.

Methodologie

De stappen in de gebruikte methodologie waren de volgende:

- Literatuurstudie
- Online enquête onder de partners van de GSK-leden (103 deelnemers)
- Interviews met externe experts (3)
- 12 focusgroepsdiscussies (FGDs) met partners van de GSK-leden (41 deelnemers)
- “Sense-making” workshop met partners (17 deelnemers)
- Finale restitutie met partners en andere geïnteresseerde actoren (instellingen, NGO’s, gemeentebesturen, DGD, ...)
- Eindrapport

De partners waren afkomstig van Afrika, Azië en Latijns-Amerika.

Men kan de studie niet representatief noemen voor de partners van het GSK SC noch voor de regio’s gezien de samenstelling van de deelnemers aan de enquête, de FGDs en de workshop, gezien de grote deelname (meerderheid) van Afrikaanse partners, mannelijke deelnemers, deelnemers uit de publieke sector en van personen tussen 30 en 50 jaar.

Bevindingen

Visie van de partners op huidige situatie

De partners waren het m.b.t. de huidige situatie in de steden eens over de ontoereikende toegang tot kwaliteitsvolle sociale basisvoorzieningen (onderwijs, voedselzekerheid, inkomen, gezondheid, ...).

De privatisering van sociale diensten was hierin een belangrijke factor; privé-voorzieningen zijn van goede kwaliteit en relatief duur, terwijl de publieke voorzieningen goedkoper zijn maar ondergefinancierd en dus meestal van matige kwaliteit.

De politieke context werd ook benoemd als belangrijke factor in de huidige situatie in de steden, m.n. de invloed van politieke belangen, corruptie, cliëntelisme en dynamieken vóór en na verkiezingen op politieke beslissingen op alle bestuursniveaus en op de uitvoering van beleid.

Lokaal beleid kwam als een rode draad naar boven uit de uitwisselingen, specifiek in termen van participatie van lokale groepen en transparantie van beleid en van de uitvoering ervan. Lokale ontwikkelingsplannen worden vaak participatief ontwikkeld, maar het beleid weerspiegelt uiteindelijk vaak niet de prioriteiten van de lokale bevolkingsgroepen aangezien deze niet of nauwelijks betrokken zijn bij het prioriteren en de uitvoering van het beleid; andere actoren en factoren (bovengenoemd, m.n. politieke interesses en actoren uit de privésector) zijn hier vaak van doorslaggevende invloed. Ook zijn lokale actoren over het algemeen weinig betrokken bij de uitvoering en monitoring van de projecten, waardoor er weinig verantwoording wordt afgelegd naar de lokale actoren toe.

Spanningsvelden tussen politieke niveaus kwamen ook naar boven als een problematische factor in de stedelijke realiteit, m.n. tussen het centrale niveau en de lokale niveaus.

Ten slotte werd ook de afwezigheid van gedeelde visies tussen actoren in het globale Zuiden specifiek benoemd en beschreven als een zwakte met het oog op duurzame steden.

Internationale coöperatie werd door de deelnemers ook onder de loep genomen, waarbij een aantal zwaktes werden besproken, m.n. een gebrek aan holistische visie van de dynamieken en relaties tussen lokale actoren. Ook het begrijpen van lokale culturen en praktijken was volgens de meeste deelnemers nog steeds een uitdaging voor internationale actoren. Volgens de deelnemers hadden internationale actoren de neiging hun eigen thematische prioriteiten (bvb. wat betreft gender, LGBTQ+ of democratie) door te drukken evenals de manier waarop op deze thema's wordt gewerkt (bvb. een te kwantitatieve aanpak van gender).

Tot slot werd het creëren van synergiën tussen projecten en actoren benadrukt als een belangrijk verbeterpunt in de internationale samenwerking rond duurzame steden, gezien een gebrek aan articulatie tussen projecten en actoren (zowel op lokaal als hoger niveau) en dat projecten nog teveel in "silo's" gebeuren.

Visies van de partners op de ideale duurzame stad

Hier werd gezocht naar specifieke verschillen tussen Westerse en niet-Westerse visies op de duurzame stad. De volgende conclusies kunnen worden getrokken:

- Westerse (van het GSK) en niet-Westerse visies (van de partners) op duurzame steden zijn beide gebaseerd op "basic needs"; hierin werden geen verschillen opgemerkt. De thema's van een duurzame stad werden ook door de partners aan elkaar gelinkt ("interdependent") aan de SDGs-thema's, die erkend waren als zijnde sterk aan elkaar gelinkt en elkaar versterkend ("mutually reinforcing"). Daarentegen was de prioritering van deze thema's door de deelnemers anders dan de standaardprioritering van de internationale coöperatie.
 - Thema's zoals klimaat en milieu zijn in het globale Zuiden minder dringend dan inkomen, gezondheid en huisvesting, gezien de moeilijke levensomstandigheden. Toch werd door

- de deelnemers onderstreept dat deze thema's ook belangrijk zijn, met het oog op de nabije toekomst.
 - Ook gender werd gezien als een belangrijk thema, alleen waren de deelnemers het niet altijd eens met de manier waarop internationale donoren op gender werken.
 - Lokaal beleid werd nogmaals onderstreept als zijnde cruciaal voor de duurzame stad.
- Belangrijke verschillen werden opgemerkt op het vlak van cultuur, lokale praktijken en werkwijzen.
- Internationale coöperatie heeft vaak niet voldoende kennis van de culturele dimensies.
- Internationale coöperatie heeft een specifieke agenda en heeft de neiging deze soms door te drukken (gender, LGBTQ+).

Belangrijkste aanbevelingen gericht tot het GSK

- Sterkere integratie van local governance in thematische projecten, vooral gericht op versterking van multi-actor participatiemechanismes in voorbereiden en uitvoeren van beleid
 - capaciteitsversterking bij de partners in de volgende domeinen:
 - Methodologie voor opbouw van gezamenlijke visies in partnerlanden in het globale Zuiden op duurzame stedelijke ontwikkeling
 - Methodologie (kennis en instrumenten) voor participatieve planningsprocessen
 - Specifieke ondersteuning voor innovatieve aanpak van multistakeholder participatie
 - Methodologie voor stedelijke planning en ruimtelijke ordening op langere termijn
 - Lobby en advocacy (voor beleidsverandering op hoger politiek niveau)
- Versterken van synergiën tussen projecten en actoren, met het oog op articuleren van processen en het creëren van leerdynamieken tussen actoren
- Sterkere focus op duurzaamheid (langetermijnperspectief) van projecten (sociale, technische, politieke duurzaamheid) en van de partnerorganisatie (m.n. institutionele capaciteiten, rekening houdende ook bvb. met rotatie van het personeel) en eventueel andere lokale actoren
- Opbouwen van een beter begrip van lokale realiteit (lokale dynamieken tussen actoren, culturele verschillen, enz.) vanaf de ontwerpfase in de projecten
- Herzien van de manier waarop thema's als gender, democratie, LGBTQ+ in projecten worden behandeld: sterker geïntegreerd in een context-specifieke aanpak, betere articulatie tussen verwachtingen van internationale actoren en de lokale realiteit op het terrein

2. CONTEXT EN DOELSTELLING VAN DE OPDRACHT

2.1 De VVSG en het GSK SC

De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) is de representatieve ledenorganisatie van alle 300 Vlaamse gemeenten en OCMW's, ruim honderd politiezones, meer dan 60 autonome gemeentebedrijven en andere verzelfstandigde agentschappen, een vijftigtal intercommunales en andere interlokale samenwerkingsverbanden. Het heeft 3 kernopdrachten m.b.t. Vlaamse lokale besturen en hun partners: belangenbehartiger, kennisdeler en netwerker.

Vanuit deze basis ondersteunt het team Internationaal van de dienst Bestuur en Strategie de lokale besturen bij de uitvoering van hun Lokaal Mondiaal Beleid (LMB) en bij de lokale vertaling van de Sustainable Development Goals (SDGs).

Het Gemeenschappelijk Strategisch Kader "Sustainable Cities" (GSK SC) is een platform waarbinnen actoren overleggen, uitwisselen en samenwerken om de "duurzame stad" (duurzaamheid op ecologisch, economisch, sociaal, en politiek niveau) wereldwijd te promoten en te versterken via internationale samenwerking. Het GSK SC werd begin 2022 opgestart in het kader van een subsidieprogramma gefinancierd door de DGD (Directie-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp, federaal niveau). Het telt op dit moment 5 actieve leden:

- VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) – de trekker van het platform
- UVCW (Union des Villes et Communes de Wallonie)
- Brulocalis (Vereniging van de Stad en de Gemeenten van Brussel)
- Echos Communication (NGO)
- Rikolto (NGO)

De partners van de GSK-leden komen uit Benin, Burkina Faso, Marokko, RDC, Senegal, Uganda, Indonesië, Rwanda, Tanzania, Vietnam, Zuid-Afrika, Ecuador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Peru. Het zijn zowel gemeentebesturen en hun koepels als civiele maatschappij-organisaties, onderzoeksinstellingen en vertegenwoordigers van gemeenschappen.

2.2 Doelstelling van de opdracht

De voornaamste doelstelling van deze opdracht bestond erin om een duidelijk beeld te krijgen van enerzijds de visies van de partners van de 5 leden van het GSK SC rond het concept van "duurzame stad" en anderzijds de noden en verwachtingen van die partners om hun visies op een duurzame stad in hun specifieke contexten te kunnen realiseren. De onderzoeksresultaten zouden het GSK SC moeten toestaan concrete pistes en thema's te identificeren waarop het zich in de toekomst zou kunnen concentreren om haar werking beter af te stemmen op zowel de visies als de noden en verwachtingen van de partners in het globale Zuiden.

De nood aan dit onderzoek over de visies van partners is ontstaan uit het feit dat de leden van het GSK de indruk hadden dat de partners tot op heden onvoldoende betrokken waren geweest bij de ontwikkeling van de visie van het huidige GSK SC; de partners zijn weliswaar gevraagd om in een digitale workshop te reageren op het GSK strategisch document, maar ze zijn niet betrokken geweest bij het opstellen ervan (in tegenstelling tot de individuele programma's van de GSK-leden, die wél ontwikkeld zijn in nauwe dialoog met hun partners). Ook voor de DGD was het belangrijk dat de

partners in het Globale Zuiden sterker betrokken zouden worden. Dit onderzoek moest er dus voor zorgen dat de stem van de partners duidelijker gehoord zou worden in het debat rond duurzame steden in internationale samenwerking en bij het bijwerken/verfijnen van het bestaande plan van aanpak van het GSK.

Duurzame stedelijke ontwikkeling is anno 2023 een zeer complex fenomeen, aangezien stedelijke problemen steeds groter worden, contexten verschillen, duurzaamheid niet voor iedereen dezelfde lading dekt en er keuzes gemaakt moeten worden. De visies van actoren in het Globale Zuiden over duurzame steden zijn divers, in volle ontwikkeling (zoals dat in het Noorden ook het geval is) en afhankelijk van lokale factoren zoals:

- nood aan huisvesting, inkomen, transport
- nood aan gezondheid, toegang tot drinkwater, groene ruimtes, lokale voedselproductie
- impact van klimaatverandering (hittegolven, overstromingen, ...) en vervuiling
- invloed van actoren in politieke beslissingen (bouwsector, buurtcomités, ...), met of zonder consultatie-processen
- migratie
- dualisering van steden (groeierende kloof tussen arme zones en rijke zones)

De insteek was dat de onderzoeksresultaten de diversiteit aan visies rond duurzame steden binnen de betrokken stakeholders aan het licht zou brengen, als bijdrage tot een gezond debat in het GSK en tussen leden en partners rond duurzaamheid in een stedelijke context. Deze kritische reflecties zouden op hun beurt een waardevolle input vormen voor het herschrijven / op punt stellen van het GSK, voorzien in het najaar van 2025.

3. METHODOLOGIE

3.1 Algemene bedenkingen

De opdracht was om een beeld te schetsen van de meningen en visies van GSK SC-partners uit het Zuiden over duurzame stedelijke ontwikkeling. Participatie stond centraal in dit proces, zoals blijkt uit de etappes die Søren Stecher-Rasmussen en Luk Raeymaekers, de consultants van South Research, hebben gevolgd:

- Literatuurstudie
- Online enquête
- Interviews met experts
- Focusgroepsdiscussies met partners van de 5 GSK-leden
- “Sense-making” workshop met partners:
 - Gezamenlijk uitwisselen over de bevindingen van de opdracht
 - In werkgroepen nadenken over 3 strategische vragen/voorstellen
- Rapport: deadline 29 juni 2023
- Finale restitutie op 29 juni 2023 met partners en andere geïnteresseerde actoren (instellingen, NGO's, gemeentebesturen, DGD, ...)

Meerdere datacollectie-methodes werden gebruikt om triangulatie mogelijk te maken: gesprekken met externe experts, een digitale enquête, talrijke focusgroepsdiscussies (FGDs) met partners, 1 sense-making workshop en 1 finale restitutie.

Om de partners zo vrij mogelijk te laten spreken werd besloten geen GSK-leden toe te laten tot de FGDs noch tot de sense-making workshop.

Belangrijk element in de missie waren de uitwisselingen met de volgende **externe experts**:

- Rafael Tuts
Director
UN-Habitat (United Nations Human Settlements Programme)
Global Solutions Division
Kenya
- Jean Bossuyt
Senior executive and head ECDPM's inclusive governance and accountability team
België
- Amal Jabouk
Intervention Officer en formulation de projets
ENABEL
Marokko

Die uitwisselingen, in combinatie met de literatuurstudie, waren cruciaal in het vergaren van een globaler beeld over de thematiek.

De **online enquête** diende om een algemene bevraging te lanceren rond de visie van de partners betreffende duurzame steden. De enquête leverde enerzijds belangrijke informatie voor het

onderzoeksthema en anderzijds input voor het organiseren van de focusgroepsdiscussies, om het debat te stimuleren en bepaalde meningen naast elkaar te leggen.

103 personen deden mee aan de enquête. De profielen van de deelnemers hadden echter evenwichtiger kunnen zijn geweest:

- Continenten:
 - Afrika: 80 deelnemers (78%)
 - Azië: 13 deelnemers (12%)
 - Latijns-Amerika: 10 deelnemers (10%)
- Actoren:
 - Overheidssector: 60 deelnemers (58%)
 - Civiele maatschappij: 30 deelnemers (22%)
 - Private Sector: 5 deelnemers (5%)
 - Onderzoeksinstituten: 5 deelnemers (5%)
 - Andere: 3 (3%)
- Geslacht:
 - 72 mannelijke deelnemers (70%)
 - 31 vrouwelijke deelnemers (30%)
- Leeftijd:
 - boven 50 jaar: 28 deelnemers (27%)
 - tussen 30 en 50 jaar: 71 deelnemers (69%)
 - onder 30 jaar: 4 deelnemers (4%)

Deze profielen kunnen een invloed hebben gehad op de uitkomsten van de enquête.

De **deelnemers aan de FGDs** kwamen uit de 3 continenten, vertegenwoordigden gemeentebesturen, civiele maatschappij organisaties, lokale gemeenschappen, en onderzoeksinstituten. Er waren 4 focusgroepen: 2 Franstalige, 1 Engelstalige en 1 Spaanstalige. Elke groep volgde 3 online sessies van ongeveer 1,5 uur, wat neerkomt op 12 sessies in totaal.

De FGDs duurden 3 weken en werden volgens de 3-stappen aanpak van Bill Sharpe (“Three Horizons Framework”) opgebouwd:

- week 1: analyse van de huidige situatie qua stedelijke duurzaamheid
- week 2: visie van de partners van de duurzame stad (ideale situatie)
- week 3: nodige veranderingen om van de huidige situatie naar de ideale situatie te gaan

Elke taalgroep had dus een wekelijkse focusgroepsdiscussie volgens bovenstaande structuur.

We kunnen stellen dat de participatiegraad vrij laag was ondanks de wekelijkse reminders.

Ook de profielen in de focusgroepen waren zeer specifiek: in sommige focusgroepen waren de deelnemers vooral werkzaam in lokale besturen, in andere groepen was er een oververtegenwoordiging van het middenveld.

De deelnemers waren in meerderheid van het mannelijke geslacht (76% mannen, 24% vrouwen) en van het Afrikaanse continent (78%).

Tabel 1: geslacht deelnemers FGDs

	Engels	Frans 1	Frans 2	Spaans	Totaal	%
Man	5	9	14	3	31	76%
Vrouw	4	5	0	1	10	24%
Totaal	9	14	14	4	41	100%

Na de 12 FGDs organiseerde South Research een online sense-making workshop met de partners waarin de consultants de bevindingen en aanbevelingen presenteerden. Ook organiseerden de consultants in deze workshop 3 werkgroepjes waarin de partners zich over een aantal bevindingen en mogelijke aanbevelingen boog die de consultants aan hen hadden voorgelegd; de resultaten van de werkgroepjes werden vervolgens in plenaire gepresenteerd. Om communicatie tussen de 3 continenten mogelijk te maken was er online simultaanvertaling voorzien tussen Engels, Frans en Spaans.

Tabel 2: deelnemers aan de verschillende FGDs en de sense-making workshop

	Engels	Frans 1	Frans 2	Spaans	Totaal
FGD 1	6	11	9	1	27
FGD 2	4	6	5	3	18
FGD 3	6	4	6	4	20
Sense-making workshop	3	5	5	4	17

De specifieke samenstelling van de FGDs en van de sense-making workshop (geslacht, continenten, soorten organisaties, ...) zal hoogstwaarschijnlijk een invloed hebben gehad op de dynamiek van de uitwisselingen en de output ervan. De resultaten van de uitwisselingen kunnen dus niet worden gezien als representatief voor de meningen in het globale Zuiden noch van de partners van het GSK SC.

Op 29 juni werd er tenslotte een online restitutie georganiseerd waarin South Research weer de bevindingen en aanbevelingen presenteerde. Hieraan namen DGD, leden en observatoren van het GSK, Belgische gemeenten en partners deel. Ook deze sessie had online simultaanvertaling tussen Engels, Frans en Spaans.

3.2 Beperkingen van de methodologie

- De consultants hebben niet met de GSK-leden gesproken (behalve met de VVSG). Ze hebben de specifieke constatering uit het globale Zuiden over de internationale/Belgische coöperatie niet kunnen aftoetsen met de GSK-leden via interviews of workshops.
- Er bestaat, en dat werd bevestigd door de experts, uiteraard geen homogene interpretatie van duurzaamheid in het Noorden, noch in het Zuiden, noch tussen Noord en Zuid.
- De uiteindelijke bevindingen zijn - door de specifieke profielen van de deelnemers en de beperkte deelname aan de FGDs - uiteraard niet representatief voor de partners, noch voor sectoren of voor een land.
- Deelnemers wisten/vermeldden niet altijd precies welke opmerking betrekking had op Belgische (en zo ja welke) of andere internationale coöperatie. De deelnemers in de groepen waren vaak partners van meerdere Belgische en internationale organisaties, waardoor het moeilijk was project - of partnergebonden informatie uit te diepen. Daardoor is het niet altijd duidelijk of een opmerking betrekking heeft tot de Belgische (GSK SC) of andere (Belgische of internationale) coöperatie. De vragen waren gezien de opdracht ook meer gericht op het filteren van visies en meningen over duurzame steden dan over het identificeren van project – of partnergebonden informatie.
- De informatie in het rapport komt hoofdzakelijk uit de uitwisselingen met partners, wat beperkingen impliceert qua analyse. Veel deelnemers reageerden hoofdzakelijk vanuit hun betrokkenheid bij de uitvoering van hun specifiek project, hetgeen de scope van de antwoorden soms beperkte.
- Voor de deelnemers was het een flinke investering om gedurende 3 weken aan een wekelijkse focusgroep en een sense-making workshop in de 4e week deel te nemen, wetende dat de focusgroepen niet direct deel uitmaakten van hun dagelijkse verantwoordelijkheden en deadlines. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk een rol gespeeld in de relatief lage en sterk wisselende opkomst.

4. BEVINDINGEN

Hieronder volgen de bevindingen uit de gesprekken met de experts, enquête, focusgroepen en de sense-making workshop.

Het is hier belangrijk nogmaals te vermelden dat “visies uit het globale Zuiden” zich beperken tot de visies van de beperkte groep actoren die betrokken was bij de datacollectie (digitale enquête, focusgroepen, sense-making workshop). Hoewel deze visies zinvol zijn voor dit rapport, kunnen ze niet worden gezien als representatief voor wat globaal gezien in het globale Zuiden leeft rond duurzame steden.

4.1 Constateringen van de partners over huidige situatie duurzame steden

4.1.1 Huidige situatie in steden en gemeenten

De constatering die als een rode draad uit de uitwisselingen met de deelnemers naar boven kwam is de ontoereikende toegang tot kwaliteitsvolle sociale basisvoorzieningen (onderwijs, voedselzekerheid, inkomen, gezondheid, ...). De digitale enquête wees hierop en dit werd bevestigd in de focusgroepen. Dit komt uiteraard niet als een verrassing: vele statistieken van internationale instellingen bevestigen dit beeld in grote lijnen. De dagdagelijkse situatie in steden in het globale Zuiden werd door deelnemers omschreven als een “daily urgency”.

Tabel 3: tevredenheidsgraad over stedelijke sociale basisvoorzieningen bij partners

	Globaal	Afrika	Azië	Latin America
Ontevreden	56%	62%	20%	50%
Tevreden	38%	32%	80%	38%
Zeer tevreden	6%	6%	0%	12%
Uitstekende kwaliteit	0%	0%	0%	0%

Bron: de digitale enquête

Politieke cultuur

In alle gesprekken met de partners en de externe experts werd er verwezen naar de politieke factor, m.n. de invloed van politieke belangen, corruptie en cliëntelisme op politieke beslissingen op alle bestuursniveaus en op de uitvoering van beleid.

In verkiezingsperiodes maken lokale besturen regelmatig beloftes die niet worden nagekomen en investeren ze vaak opportunistisch, terwijl nieuw verkozen gemeentebesturen doorgaans beslissingen en aandachtspunten van hun voorgangers aan de kant schuiven ten voordele van nieuwe ontwikkelingsactiviteiten die worden gekozen om geprivilegieerde relaties te versterken of op te bouwen met lokale actoren van strategisch belang (“*De links tussen bepaalde groepen en bepaalde macht, dat is typisch*”, aldus één van de experts). Ook vervangen ze structureel administratief

personeel waardoor belangrijke knowhow verloren gaat, ten koste van de technische capaciteiten van de lokale administratie.

Deze klassieke dynamieken en mechanismen zwakken de continuïteit in lokaal beleid en in projectuitvoering telkens weer af. Zoals een expert het aangaf: *“Er is geen continuïteit in beleid omwille van de wisselende macht (...) en politieke figuren blijven vaak aan de macht omwille van het systeem van ‘patronage’ en niet op basis van verdiensten; lokale politici doen vaak aan korte termijn denken, zoeken quick visible wins.”*

Lokale actoren zien en analyseren deze terugkerende patronen, wat leidt tot een gebrek aan vertrouwen in overheden en verminderde geloofwaardigheid van lokale overheden als betrouwbare partners in lokale duurzame ontwikkeling voor iedereen.

Dit lage vertrouwen in lokale gemeentebesturen komt ook terug in de enquête, waarin 72% van de ondervraagden aangeeft dat de nationale en lokale politiek een negatieve invloed hebben op de uitvoering en duurzaamheid van lokale ontwikkelingsprojecten.

Individualisering van de maatschappij

Meermaals kwam naar boven dat er een individualiseringsproces aan de gang was in de maatschappij, dus een steeds verdergaande versnippering of atomisering van actoren. Deze individualisering neemt volgens een groot aantal deelnemers ook plaats op het niveau van waarden, waardoor gemeenschappelijke doelen (*“le bien commun”*) steeds meer plaatsmaken voor individuele doelen. Een gebrek aan sociale cohesie in een stedelijke context speelt hier ook een rol in: door massale migratie van rurale naar stedelijke gebieden worden steden in het Zuiden een smeltkroes van verschillende etnisch-culturele bevolkingsgroepen wat het lokaal sociaal weefsel verzwakt.

Invloed van privésector

Het gewicht van de privésector in stedelijke ontwikkeling kwam sterk naar boven in de uitwisselingen met de partners, evenals in de literatuur en gesprekken met de experts, volgens dewelke lokale overheden machteloos staan t.o.v. de corporate sector, kapitaal en privé-investeringen: *“Bedrijven bepalen voor 80% het patroon van stedelijke ontwikkeling en overheden en NGO’s zijn machteloos t.o.v. de corporate world”*, aldus één van de experts.

De deelnemers wezen op de privatisering van sociale diensten als problematisch in de stedelijke ontwikkeling: privé-voorzieningen zijn van betere kwaliteit dan ondergefinancierde publieke voorzieningen maar ook veel duurder en dus vaak onbetaalbaar voor gemiddelde en lagere inkomens.

Ook grond speelt een cruciale rol in stedelijke ontwikkelingsprocessen, zoals het Afrikaanse voorbeeld illustreert volgens de experts: *“Afrika, het continent met de snelste stedelijke groei, wordt gekenmerkt door een overgang van landbouwgrond naar stedelijke ontwikkeling waarbij landbouwgrond tegenwoordig 10 keer in waarde stijgt. 90% van de meerwaarde gaat naar nieuwe grondeigenaren die sterk verweven zijn met de politieke macht en dus geen weerstand ondervinden van lokale overheden; de overheid grijpt niet in omdat de economische en politieke elite samenwerken. 10% blijft over voor lokale overheden wat niet voldoende is om duurzame structuren uit te bouwen. Dit is een “unsustainable urban pattern”. Er is dus een duidelijke nood aan wetgeving en regularisatie. (...) Financiële en commerciële belangen hebben een zeer negatieve impact op de duurzaamheidsagenda van steden, bv. via landspeculatie door buitenlandse actoren (...) Steden weten niet hoe eraan te*

beginnen en hebben geen inspraak in de ontwikkeling van hun mandaatgebied.” Dit alles werd ook door de deelnemers aan FGD bevestigd.

Afwezigheid van een duidelijke visie in het Zuiden

Tot slot werd – in lijn met het voorgaande punt - de afwezigheid van een duidelijke visie in het Zuiden rond duurzame stedelijke ontwikkeling duidelijk benoemd als belemmerende factor om tot duurzame steden te komen. Stedelijke ontwikkeling gebeurt nog steeds voor een belangrijk deel ad hoc (“*plic ploc*” volgens de Franstalige deelnemers, “*scattered*” volgens de Engelstalige deelnemers) en is volgens de deelnemers in belangrijke mate beïnvloed door toeval, belangen van verschillende actoren en politieke agenda’s.

Een sterke en lokaal gedragen visie gebaseerd op een rechtenbenadering zou een barrière kunnen vormen tegen ontwrichtende speculatie en dus coherent en maatschappelijk gedragen stedelijk beleid bevorderen. Zoals een deelnemster het uitdrukte, zolang “*Waar willen we naartoe met onze steden en hoe willen we daar komen*” niet duidelijker wordt beantwoord, kan stedelijke ontwikkeling alle richtingen uitgaan, beïnvloed worden door externe belangen en is duurzaamheid verre van gegarandeerd.

4.1.2 Lokaal beleid

Het lokale bestuursniveau bleek voor de partners een cruciale factor in hun analyse van de huidige situatie in steden, en specifiek het lokale beleid in al zijn etappes. We kijken in deze sectie daarom naar het lokale beleid, vanaf het opstellen van lokale ontwikkelingsplannen tot het uitvoeren ervan door lokale besturen, al dan niet gefinancierd door internationale coöperatie. Uit de interviews met externe experts kwam lokaal beleid ook zeer sterk naar boven als een *key factor* om tot duurzame steden te komen.

Spanningsveld tussen politieke niveaus

Er is sprake van een spanningsveld tussen verschillende politieke niveaus, m.n. tussen de centrale en lagere niveaus waaronder het gemeenteniveau, hetgeen een belemmerende factor werd genoemd voor het ontwikkelen van duurzaam lokaal beleid. De meeste landen in het globale Zuiden hadden een traditie van een sterk centraal bestuur, maar in de jaren 1990 gingen - mede onder impuls van de internationale coöperatie - wereldwijd decentraliseringsprocessen van start, waarbij bevoegdheden en dus macht voor een deel werden overgeheveld naar lokale besturen.

Als gevolg hiervan is er concurrentie ontstaan tussen het centrale bestuursniveau en gedecentraliseerde niveaus om middelen en politiek gewicht; in deze relaties zijn gemeentebesturen vaak minder daadkrachtig dan het centrale niveau waardoor het moeilijk blijft om lokaal krachtig en coherent beleid uit te voeren. “*Concurrentie tussen de lokale overheid en de centrale overheid, die geen autonomie wil geven aan het lokale niveau, die controle erover wil bewaren*”, aldus de experts. Verticale relaties tussen bestuursniveaus blijven dus bestaan. De partners concludeerden dat de decentralisering niet de nodige middelen (in de brede zin van het woord) en bevoegdheden met zich had meegebracht (“*Il y a juxtaposition entre le pouvoir central et les pouvoirs locaux*”, volgens een deelnemster; dit werd meermaals herhaald door overige deelnemers).

Partners uit Benin gaven 2 duidelijke voorbeelden van hoe de centrale overheid nog steeds een controlerende functie uitoefent op de lokale overheden. Ten eerste, de centrale overheid heeft recentelijk het systeem van de 'caisse unique' ingevoerd waarbij alle financiële middelen eerst via de centrale overheid moeten worden geïnd en daarna verder verdeeld onder de lokale besturen. In de realiteit betekent dit dat de lokale overheden de fondsen vaak (te) laat ontvangen en dat de ontvangen bedragen lager zijn dan officieel afgesproken, hetgeen duidelijk een impact heeft op hun capaciteiten om lokale ontwikkelingsplannen succesvol uit te voeren. Ten tweede, de centrale regering van Benin heeft in 2022 nieuwe functies gecreëerd op lokaal bestuursniveau, nl, "secrétaires executifs". Sommige partners beschouwen deze nieuwe verandering als een strategie vanuit de centrale regering om de beslissingsmacht van lokale burgemeesters in te perken.

Participatieproces bij lokale ontwikkelingsplannen

Op lokaal niveau kunnen politieke dynamieken ook een rol spelen, zoals hierboven vermeld. Lokaal beleid begint in alle partnerlanden met lokale ontwikkelings – of beleidsplannen ("development masterplan", "planification urbaine stratégique", "plan de desarrollo local"), die vrijwel altijd worden ontwikkeld met participatie van burgers (verenigingen (vrouwen, jongeren, producenten, ...), gemeenschappen en hun autoriteiten, religieuze autoriteiten, ...), zij het in het ene geval meer dan in het andere en telkens met verschillende procesmatige accenten. Dit zou kunnen doen veronderstellen dat lokaal beleid automatisch gebaseerd is op de noden en prioriteiten van de diverse lokale actoren:

De realiteit is echter complexer: er is schijnbaar een *participatiegap* tussen het opstellen van de lokale ontwikkelingsplannen en de uiteindelijke uitvoering ervan. Bij ontoereikende budgetten moeten de gemeentebesturen prioriteren, hetgeen vaak beïnvloed wordt door contextuele factoren en invloedrijke actoren of allianties waardoor de uiteindelijke beleidskeuzes op gemeenteniveau niet noodzakelijk de prioriteiten weergeven van de burgers. M.a.w., bij het opstellen van lokale beleidsplannen worden burgers betrokken maar bij het uitvoeren ervan – en het prioriteren van thema's – is er veel minder participatie.

Dit kan leiden tot projecten (m.b.t. basisvoorzieningen) die niet aan de verwachtingen van de lokale actoren en bevolking voldoen, hetgeen hun ownership van de uitgevoerde projecten (en daarmee de duurzaamheid van de projecten) kan verzwakken. Lokale overheden moeten ook nauwelijks verantwoording afleggen aan de lokale actoren (accountability). Experts benadrukten dat "(...) lokale overheden (steden) te weinig samenwerken met wijkgroepen, burgers, ... op het vlak van budgettaire participatie (niet op marginale deelaspecten maar fundamenteel) en nodenanalyse." En ook: "Governance in het Zuiden is anders. Accountability, genderparticipatie (participatie van vrouwen), ... vinden de lokale besturen niet leuk. Het heeft te maken met politieke culturen en machtsuitoefening. Burgers willen die verandering wél maar de lokale besturen vaak niet."

Dit gezegd zijnde: burgergroepen zijn uiteraard ook betrokken bij deze machtsrelaties. Het mes snijdt dus aan 2 kanten en de dynamieken zijn complex en diepgeworteld.

Het is hierbij toch het vermelden waard dat er tijdens de FGD ook een aantal bestaande goede praktijken werden vermeld, voornamelijk door deelnemers uit Senegal waar in de geografische zone van Niayes (kustgebied in het noorden van 180 km op 30km) alle relevante stakeholders op een systematische en participatieve wijze zijn betrokken bij de lokale ontwikkelingsplannen en in het bijzonder bij de verdeling van de beschikbare gronden. Ook de "Municipalité de Grand Dakar" heeft alle lokale stakeholders niet alleen actief betrokken bij het uitwerken van hun lokaal ontwikkelingsplan en van hun 3-jaarlijks operationeel plan maar ook bij de jaarlijkse opvolging en bijsturing van deze plannen.

Een derde interessante "bonne pratique" komt uit de stad Sale (Marokko) waar het lokale bestuur - met behulp van sociale media – een systeem hebben ontwikkeld dat de burgers toelaat om kwaliteit

van de gemeentelijk dienstverlening op te volgen, te evalueren en eventueel bij te sturen. Echter, de praktijk van zo'n participatief monitoringsysteem is geen wijdverbreid fenomeen in Marokko, maar hangt voornamelijk af van de motivatie en het engagement van de verkozen politicus op dat moment.

4.1.3 Internationale en Belgische coöperatie rond duurzame steden

De verschillende uitwisselingen hebben aangetoond dat de Belgische ondersteuning van stedelijke duurzame ontwikkeling gewaardeerd wordt door alle actoren. Er worden echter ook belangrijke aandachtspunten voor mogelijke verbeteringen benoemd. Het is hier belangrijk te vermelden dat het onderscheid tussen soorten internationale coöperatie (GSK-leden of niet, en zo ja welke GSK-leden) niet altijd expliciet werd benoemd of bekend was bij de partners.

Holistische visie op lokale realiteit

Actoren van internationale coöperatie rond duurzame steden (waaronder de Belgische actoren) hebben volgens de deelnemers vaak niet genoeg een holistische visie van de dynamieken en relaties tussen lokale actoren. Deze dynamieken zijn uiteraard complex en veel onderliggende relaties en agenda's zijn bovendien moeilijk zichtbaar, zoals machtsverhoudingen binnen en tussen lokale actoren (gemeentebesturen, gemeenschappen, religieuze leiders, privésector, ...), maar kunnen impact hebben op cruciale factoren zoals controle over grond en water.

Ook bevoorrechte relaties tussen gemeentebesturen en bepaalde lokale actoren zijn op het eerste oog niet zichtbaar, maar kunnen een invloed uitoefenen op het wel of niet toegang hebben tot bepaalde basisvoorzieningen. Het feit dat internationale donoren dit niveau van analyse niet altijd ontwikkelen kan bijdragen tot het versterken van bepaalde lokale actoren ten koste van anderen, hetgeen lokaal bestuur op de lange termijn kan verzwakken.

Een aantal bevrageden gaven ook aan dat de internationale donoren niet genoeg rekening houden met de politieke macht van de traditionele leiders. Zij vormen een zeer belangrijke tussenstap tussen de lokale en de centrale overheid. Vooral in de Afrikaanse context genieten de lokale traditionele leiders vaak meer vertrouwen en legitimiteit van de lokale bevolking dan de gemeentelijke ambtenaren en politici (die vaak niet voor een langere periode werkzaam zijn in het gebied, bvb. omwille van verkiezingen).

De experts bevestigen deze analyse: *“Internationale organisaties hebben vaak geen geïntegreerde, holistische aanpak op complexe machtsverhoudingen (...) er wordt gewerkt aan symptomen en niet aan structurele, onderliggende fundamentele veranderingen en onderliggende relaties en machtsverhoudingen die in grote mate bepalen in hoeverre een stad een duurzame ontwikkeling kent”*. En ook: *“Dus public good is moeilijk daar want institutioneel is het zwak. Dus rechten, belangen, machtsuitoefening, ... daar gaat het over. Maar daar kijken we vaak niet naar want dat is antropologisch. Het is een cultureel verschil.”* En ook: *“En dan komen de internationale organisaties met dat westerse verhaal. Maar dat ligt meer aan onwetendheid van de processen en de diversiteit van de actoren die men niet kent.”*

Kennis van lokale culturele waarden en praktijken

Ook het begrijpen van lokale culturen en praktijken blijft een uitdaging voor internationale actoren. Hier werden voorbeelden aangehaald die niet noodzakelijk direct van toepassing zijn op de projecten

van de Belgische GSK-leden maar waarvan de principes toch in het achterhoofd kunnen worden gehouden, zoals bvb. het plaatsen van waterbronnen dicht bij de woonplaats van lokale autoriteiten, waardoor vrouwen zich minder vrij voelen om hier water te halen. Ook het plaatsen van een crèche dicht bij een kerkhof was problematisch voor vrouwen. Of deze en andere voorbeelden betrekking hebben tot Belgische sustainable cities-coöperatie kunnen we niet met zekerheid bevestigen, maar het illustreert het belang van een goede kennis van lokale culturen en praktijken.

Extrapoleren van eigen agenda door internationale actoren

Volgens de deelnemers hadden internationale actoren vaak hun eigen thematische prioriteiten, bvb. wat betreft gender, LGBTQ+ of democratie. Deelnemers verwerpen het versterken van gendergelijkheid niet, maar bekritiseerden de manier waarop dit werd gedaan, bvb. het opleggen van quota voor de deelname van vrouwen (vaak 50%) aan workshops.¹

Ook verwachtingen van donoren omtrent participatie van vrouwen in moestuinprojecten waren problematisch, aangezien vrouwen in sommige Afrikaanse landen officieel geen grond kunnen bezitten. Deze manier van kijken naar gender in projecten werd ervaren als mechanisch en niet context-specifiek. Ook het benoemen van de LGBTQ+-thematiek werd meermaals aangehaald als problematisch en “opgedrongen”, geen rekening houdend met de specifieke lokale contexten.

Volgens de experts komt het neer op het volgende: *“Men extrapoleert zijn eigen thema’s, waarbij de lokale machtsverhoudingen en financieringsmogelijkheden niet in acht genomen worden.”* Het feit dat maatschappijen en overheden in het Zuiden vaak geen duidelijke visie hebben die hen zou helpen om activiteiten en projecten af te bakenen evenals het structurele gebrek aan middelen draagt ertoe bij dat lokale overheden volgens de experts vaak *“aannemen wat op hen afkomt”*. *“Er is weinig weerwerk van lokale overheden door financiële afhankelijkheid van internationale partners vanwege een gebrek aan eigen inkomsten”*.

Gebrek aan samenwerking in multi-actor aanpak

Tot slot werd het creëren van synergiën tussen projecten en actoren benadrukt als een cruciaal verbeterpunt in de (internationale) samenwerking rond duurzame steden. De deelnemers aan de FGDs en de sense-making workshop waren van mening dat projecten onderling vaak weinig gearticuleerd zijn met andere projecten en actoren (zowel op lokaal als hoger niveau). Een meerderheid van de deelnemers gaf aan dat de projectuitvoering nog te veel in “silos” gebeurt.

Uit de gesprekken met de partners kwamen 2 factoren duidelijk naar boven die synergieën bemoeilijken, enerzijds de cultureel sterk ingeburgerde verticale machtsstructuren die samenwerking bemoeilijkt en anderzijds het gebrek aan vertrouwen van de lokale actoren in hun (lokale) overheden.

Zodoende worden opportuniteiten voor onderling leren en het versterken van de multi-actor aanpak niet gecreëerd of gemist, hetgeen een invloed kan hebben op de kwaliteit van de initiatieven en leerprocessen, dus ook op de versterking van de betrokken organisaties. De externe experts bevestigden deze analyse expliciet.

¹ Hierbij willen we herhalen dat 76% van de deelnemers aan de FGDs mannen waren, hetgeen een invloed kan hebben gehad op de resultaten van de uitwisselingen.

Duurzaamheid van projecten en organisaties

Deelnemers aan FGD gaven duidelijk aan dat de bovenstaande factoren een negatieve invloed hebben op de duurzaamheid van zowel de projecten als van de betrokken lokale actoren op organisatorisch niveau.

4.2 Visies uit het Zuiden op de “ideale” duurzame stad

In deze sectie bespreken we de specifieke visies van de partners uit het globale Zuiden rond duurzame stedelijke ontwikkeling. Via de digitale enquête, de FGDs en de sense-making workshop hebben we getracht elementen naar boven te halen om een mogelijk verschil tussen visies in het globale Zuiden en het Noorden te duiden.

In de enquête werd de vraag op meerdere manieren gesteld en kwam er soms tegenstrijdige informatie naar boven.

Uit de volgende tabel – afgeleid uit de enquête - blijkt dat er volgens de partners belangrijke verschillen waren tussen Westerse en niet-Westerse visies op stedelijke duurzaamheid:

Tabel 4 Zijn er volgens de partners fundamentele verschillen tussen Westerse en niet-Westerse visies op duurzame stedelijke ontwikkeling?

	Globaal	Afrika	Azië	Latijns-Amerika
Ja	72%	80%	50%	38%
Nee	17%	11%	40%	38%
Ik weet het niet	11%	9%	10%	24%

Bron: digitale enquête

Het werd uit de enquête echter niet duidelijk hoe die verschillen eruitzagen.

Op de vraag of de organisaties werkten volgens Westerse visies, niet-Westerse visies of beide, kwamen in de enquête de volgende antwoorden naar boven:

Tabel 5: Werkt uw organisatie volgens Westerse of niet-Westerse visies op stedelijke ontwikkeling?

	Globaal	Afrika	Azië	Latijns-Amerika
Westers	10 %	13 %	0%	0%
Niet-westers	12 %	13 %	0%	13%
Beide	69 %	67 %	78 %	75 %
Er is geen duidelijk verschil	11%	7%	22%	12%

Bron: digitale enquête

Uit deze tabel blijkt dat de grote meerderheid van partners volgens beide visies op stedelijke duurzaamheid werkt. Ook hier komen geen specifieke scheidingslijnen naar boven tussen Westerse en niet-Westerse visies.

4.2.1 Sustainable city-thema's

Bevindingen van digitale enquête

Uit de online enquête bleek dat de partners de volgende - op de SDGs gebaseerde - thema's als de hoogste prioriteit beschouwden voor een "ideale" duurzame stad: water en hygiëne, onderwijs, gezondheid, voedselzekerheid, veiligheid (m.n. voor vrouwen, meisjes en jongeren) en goed lokaal bestuur. Wat opviel was dat gender, LGBTQ+, milieu, klimaatverandering, hernieuwbare energie en transport zeer laag gerangschikt waren, terwijl deze thema's vaak hoog op de agenda staan van de Belgische coöperatie voor duurzame steden.

Tabel 6: Prioriteiten van duurzame thema's

	80% en hoger		60% - 80%		50%-60%		Onder 50%
1	Water & hygiëne 89%	6	Good Local governance 78%	11	Gender 57%	15	Religion & Spirituality 34%
2	Education 87%	7	Social Cohesion 72%	12	Renewable energy sources 56%		
3	Health 86%	8	Employment 66%	13	Urban biodiversity 53%		
4	Food Security 85%	9	Municipal waste 61%	14	Mobility 52%		
5	Safety 83%	10	Housing 60% Climate change resilience 60%				

Bron: digitale enquête

Bevindingen uit FGDs

In de focusgroepen werden deze bevindingen nog eens onder de loep genomen en door de deelnemers bevestigd, zij het met de nodige nuances. De reden waarom bovengenoemde thema's de hoogste prioriteit kregen in de digitale enquête werd verklaard door de slechte levensomstandigheden waardoor *basic needs* (basisbehoeften) de voornaamste uitdaging vormen: zolang inkomen, onderwijs, voedsel, gezondheid, toegang tot zuiver water, enz. niet gegarandeerd zijn, blijven andere thema's van ondergeschikt belang.

De deelnemers beseften dat de thema's aan elkaar gerelateerd zijn en elkaar versterken ("*interdependent and mutually reinforcing*"). Ook gender werd in de gesprekken erkend als belangrijk

thema, alleen werden er vragen gesteld bij de manier waarop de internationale coöperatie het thema aanbracht. LGBTQ+ werd in de focusgroepen daarentegen nog steeds aangehaald als een thema waarvoor in het Zuiden waarschijnlijk te weinig draagvlak was en dat in bepaalde gevallen zelfs als delicaat werd ervaren. Dit werd ook in de sense-making workshop nog eens expliciet benadrukt.

Desondanks werden milieu en klimaat in de focusgroepen vaak als fundamenteel omschreven naar de (al dan niet nabije) toekomst toe, gezien de impact van klimaatsverandering en de direct waarneembare invloed van milieu en klimaat op thema's zoals landbouw, inkomen en huisvesting.

“Good governance” als hoofdprioriteit

Het thema dat op de 3 continenten met afstand het sterkste naar boven kwam als pilaar van de “ideale” duurzame stad was “good governance” (goed bestuur); aan Franstalige kant noemden deelnemers het o.a. “le nerf de la guerre” en “le centre de tout développement”. Ook de experts onderstreepten het cruciale belang van “good governance” als sleutelement voor duurzaam stedelijk beleid.² De deelnemers legden bij “good governance” specifiek de nadruk op 1) het belang van transparante participatie van lokale actoren in alle fases van de projectcyclus, gaande van het identificeren van prioritaire thema's in de lokale ontwikkelingsplannen, het ontwerpen en de uitvoering, tot het monitoren en evalueren en 2) transparante beleidsbeslissingen en uitvoering van beleid.

Lokale multiactor-overlegstructuren bestaan op alle continenten maar de deelnemers bevestigden dat lokale projecten – al dan niet internationaal gefinancierd – niet altijd beantwoorden aan prioriteiten van lokale actoren of niet worden uitgevoerd op een manier die ownership en duurzaamheid versterkt.

Deelnemers aan de FGDs bevestigden verder ook dat - naast de politieke wil - ook de nodige methodologische kennis en tools een absolute voorwaarde zijn om tot een succesvolle projectuitvoering te komen. Een groot aantal van hen gaf aan dat het opzetten en het begeleiden van constructieve en transparante participatieprocessen voor hen een grote methodologische uitdaging vormen. Deze processen lopen niet alleen moeilijk omwille van onvoldoende financiële middelen en/of capaciteiten bij de partners maar ook omdat de projecten vaak sterk output-gericht en tijdsgebonden zijn, waardoor er weinig of geen focus is voor langdurige processen van participatie.

Overige thema's

Stedenbouwkundige plannen en ruimtelijke ordening werden ook benoemd als specifiek thema's waarbij de lokale gemeentebesturen versterking nodig hadden, gezien het gebrek aan technische capaciteiten op dit vlak. En zoals eerder vermeld, is er behoefte aan het participatief opbouwen van een gedragen visie op duurzame stedelijke ontwikkeling.

4.2.2 Westerse visies versus niet-westerse visies over duurzame steden

Een centrale vraag in de studie was hoe de visies van de partners op de duurzame stad verschillen van die van de GSK-leden.

² Ook hier kan het specifieke profiel van de deelnemers (lokaal overheidspersoneel en burgerorganisaties die samenwerken met gemeentebesturen) een rol hebben gespeeld.

Bevindingen

Zowel in de digitale enquête als in de focusgroepen waren de reacties hieromtrent soms tegenstrijdig. Aan de ene kant werd in de enquête bevestigd dat er een onderscheid was tussen visies, alleen werd niet duidelijk wat dat onderscheid precies was. Er werden culturele verschillen aangehaald tussen Noord en Zuid, maar niet noodzakelijk verschillen in visies over stedelijke duurzaamheid. Zoals hierboven reeds aangehaald, zijn er volgens de partners verschillen in prioriteit wat betreft dezelfde thema's, wat verklaard kan worden door het bestaan van een overlevingseconomie en het functioneren in een overlevingsmodus door lokale actoren in het globale Zuiden.

De experts bevestigden dit: *“Er is niet echt een visieverschil: iedereen weet dat groen (enz.) belangrijk is, maar de context en dus de prioriteiten zijn anders. Want economisch, sociaal is de situatie in het zuiden precair. De ongelijkheid is enorm, en dat is waar het aan ligt. Het zuiden heeft niet de luxe om van klimaat en ecologie een prioriteit te maken als je geen inkomen hebt en geen gezondheid. (...) De centrale overheden in het Zuiden willen dat niet want die willen economische groei.”*

De deelnemers aan de enquête drukten in grote mate ook uit dat Westerse percepties van duurzame ontwikkeling in steden geen obstakel vormden om de uitdagingen aan te gaan, zoals blijkt uit volgende tabel:

Tabel 7: Zijn Westerse percepties van duurzame stedelijke ontwikkeling een blokkerende factor voor de uitdagingen in uw stad/gemeente ?

	Globaal	Afrika	Azië	Latijns-Amerika
Ja	12%	13%	0%	14%
Nee	54%	57%	43%	43%
Min of meer	22%	20%	14%	43%
Niet relevant, er zijn geen verschillen	12 %	9%	43%	0%

Bron: digitale enquête

Een klein aantal deelnemers sprak van westerse ontwikkelingsmodellen (industrialisering in de stad, hoogbouw, ...) die niet automatisch moesten worden overgenomen door het Zuiden, maar deze visie werd niet spontaan gedeeld door andere deelnemers (maar ook niet tegengesproken).

Volgens de deelnemers was er wel sprake van verschillende visies in Noord en Zuid, dus niet van één enkele Noord-visie en één enkele Zuid-visie. In beide gevallen (Noord en Zuid) bleken “basic needs” centraal te staan, alleen waren die “basic needs” niet identiek in Noord en Zuid, als gevolg van de verschillende contexten.

Culturele verschillen tussen Noord en Zuid

Uit de enquête kwam wél duidelijk naar boven dat Westerse en niet-Westerse culturele verschillen bestaan en dat deze belangrijk zijn in het nastreven van stedelijke duurzaamheid, zoals men ziet in onderstaande tabel:

Tabel 8: Is het nastreven van niet-Westerse (culturele) waarden een sleutelfactor voor duurzame stedelijke ontwikkeling?

	Globaal	Afrika	Azië	Latijns-Amerika
Ja	74%	76%	71%	57%

Nee	12%	13%	14%	0%
Ik weet het niet	9%	7%	0%	29%
Niet relevant, er is geen duidelijk verschil	6 %	4 %	4 %	14 %

Bron: digitale enquête

Lokale dynamieken qua democratie en gender, manieren waarop met thema's zoals gender werd omgegaan en waarden, gebruiken en praktijken brachten verschillen tussen Noord en Zuid aan het licht, en – zoals eerder vermeld – waren niet altijd begrepen door internationale coöperatie.

In de narratieve commentaren van respondenten in de enquête gaat het voornamelijk over respect voor de lokale gebruiken en gewoonten waarbij volgende concepten werden benoemd: *“Ubuntu, togetherness, LINKS (Local Indigenous Knowledge Systems), collectivism, entraide, pratiques culturelles, valeurs socio-culturelles, gotong royong (collaboration and helping each other), sense of togetherness, conocimientos ancestrales, respect des anciens, respect des us et coutumes, respect des forêts sacrées, ...”*

Conclusies aangaande “visies”

- Westerse en niet-westerse visies op duurzame stedelijke ontwikkeling komen grotendeels overeen in de lijn van basisbehoeften
- Er zijn verschillen tussen visies in de rangorde van prioriteit van thema's en op vlak van cultuur, lokale praktijken en werkwijzen
- De internationale samenwerking heeft niet altijd een diepgaand begrip ontwikkeld van de culturele dimensies en complexe politieke machtsrelaties
- De internationale samenwerking heeft voor een deel “een agenda” met specifieke thema's en heeft de neiging die sterk te verdedigen naar de partners toe

5. AANBEVELINGEN VANUIT PARTNERS EN VANUIT SOUTH RESEARCH

5.1 Aanbevelingen vanuit partners

De volgende noden en wensen van partners in het kader van hun werk op duurzame steden zijn voortgekomen uit de enquête, de FGD's en de sense-making workshop.

- Nood aan verdere capaciteitsversterking, voornamelijk in de volgende domeinen:
 - Methodologie voor opbouw van gezamenlijke visies in partnerlanden in het globale Zuiden op duurzame stedelijke ontwikkeling
 - Methodologie (kennis en instrumenten) voor participatieve planningsprocessen
 - Specifieke ondersteuning voor innovatieve aanpak van multistakeholder participatie
 - Methodologie voor stedelijke planning en ruimtelijke ordening op langere termijn
 - Lobby en advocacy (voor beleidsverandering op hoger politiek niveau)
- Sterkere focus op duurzaamheid (dus langetermijnperspectief) van de projecten (sociale, technische, politieke duurzaamheid) en van de partnerorganisaties (m.n. institutionele capaciteiten, rekening houdende ook bvb. met rotatie van het personeel)
- Sterker integreren van multi-stakeholder participatieve processen in thematische projecten
- Synergiën: sterkere articulatie tussen de projecten onderling en actoren mits relevant
- Het herzien van de manier waarop thema's als gender, democratie, LGBTQ+ in projecten worden behandeld: sterker geïntegreerd in een context-specifieke aanpak, betere articulatie tussen verwachtingen van internationale actoren en de lokale realiteit op het terrein
- Opzetten van multi-actor teams die in dialoog staan met de Belgische donoren, om lokale participatie te garanderen (design, plannen, uitvoeren, monitoren en evalueren) en lokale culturen, waarden en dynamieken beter te begrijpen (cultureel, relaties tussen actoren, enz.)
- Uitbreiding van de internationale coöperatie buiten stad-tot-stad samenwerking, maar ook aandacht voor andere lokale actoren die geen officiële partners zijn volgens het samenwerkingsakkoord ("*boundary partners*") maar wel betrokken zijn bij de uitvoering van het project (bvb. op het vlak van capaciteitsversterking)

5.2 Aanbevelingen vanuit South Research

Het meest centrale element hierin voor het GSK SC is het versterken van lokaal bestuur op transversale wijze in thematische projecten via o.a.:

- het sterker betrekken van lokale actoren en overlegstructuren in de projecten, m.a.w. het transversaal sterker integreren van local governance (met focus op participatie van lokale actoren en transparantie van beslissingen beleidsmakers en uitvoeren van beleid) in thematische projecten
- een beter begrip van de lokale actoren en dynamieken
- versterkte synergiën tussen GSK-leden

Transversaal integreren van local governance in thematische projecten

Een concrete piste voor het sterker integreren van “local governance” (en dus het versterken van lokale actoren en “local governance” praktijken) in thematische projecten is het opstellen van projecten tussen GSK-leden, gebruik makende van specifieke kennis op niveau van gemeentebestuur, lokale actoren en overlegprocessen. Thematische projecten kunnen zodoende zowel gemeentebesturen ondersteunen als lokale actoren (civiele maatschappij) in overlegprocessen met gemeentebesturen. Op deze manier worden via thematische projecten overlegstructuren versterkt. Projecten moeten dus sterker worden geïntegreerd in een holistische aanpak. Synergie tussen actoren is hierin centraal.

Wij zijn ons ervan bewust dat dit in zekere mate reeds gebeurt; de aanbeveling is om deze aanpak substantieel te versterken.

Grondige kennis van lokale realiteit vanaf de ontwerpfase in de projecten

Partners hebben het belang van de sterkere kennis van lokale realiteiten (politiek, cultureel, ...) onder GSK-leden meermaals onderstreept. Hiervoor is ook nodig om mechanismes en structuren te creëren die hiertoe kunnen leiden. Een optie is om overleg te organiseren tussen Belgische actoren met multiactor-groepen, waarin diverse lokale actoren een sterke plaats innemen.

Capaciteitsversterking lokale actoren

In dit kader zou capaciteitsversterking van lokale actoren centraler moeten staan, bvb. het versterken van lokale actoren in termen van opbouw van agenda's, lobby en advocacy. Maatschappelijk en politiek werk moet hierin dus een plaats vinden. Innovatieve en context-specifieke vormen van capaciteitsversterking zijn hierin cruciaal (via look and learn, leren van lokale ervaringen, ...).

Capaciteitsversterking van gemeentebesturen in termen van het opzetten van reële overlegstructuren is belangrijk.

Versterkte synergiën tussen GSK-leden

Synergiën tussen projecten en actoren zouden versterkt moeten worden en bijdragen tot kapitalisatie en versterkte leerprocessen.

6. BIJLAGEN

6.1 Lijst van geïnterviewde externe experts

Rafael Tuts

Director
UN-Habitat (United Nations Human Settlements Programme)
Global Solutions Division
Kenya

Jean Bossuyt

Senior executive and head ECDPM's inclusive governance and accountability team
ECDPM
België

Amal Jabouk

Intervention Officer en formulation de projets
ENABEL
Marokko

6.2 Bibliografie

- 1) Transforming our World – Agenda 2023 for sustainable cities – United Nations
- 2) GSK “Sustainable Cities” 2022 -2026 – VVSG, UVCW, Brulocalis, Rikolto en Echos Communication
- 3) New Urban Agenda – UN Habitat III Secretariat
- 4) Vers des villes africaines durables – Brigitte Bariol Mathais
- 5) World Cities Report 2022 – Envisaging the future of Cities – UN Habitat
- 6) Three Horizons – The Patterning of Hope – Bill Sharpe

**Medegefinancierd door
de Europese Unie**

